

Araştırma Makalesi/Research Article

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETMENLERİNE YÖNELİK İLETİŞİM ALGILARININ VE DOYUM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF HIGH SCHOOL STUDENTS' PERCEPTIONS OF COMMUNICATION TOWARDS THEIR TEACHERS AND SATISFACTION LEVEL

Önder ARPACI*

Geliş Tarihi: 14.03.2020
(Received)

Kabul Tarihi: 17.05.2020
(Accepted)

ÖZ: Öğrenci doyumunu, eğitim kurumunun sağladığı hizmetlerin öğrenciler tarafından değerlendirilmesi neticesinde öğrencilerin ulaştıkları mutluluk ve tatmin duygusu olarak belirtilmektedir. Gelişimsel krizlerin yoğun yaşanmakta olduğu ergenlik döneminde ise, öğrenciler ile öğretmenler arasındaki etkili iletişim ve öğrencinin eğitim ortamına ilişkin doyumunu eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesi bakımından önemlidir. Bu nedenle, öğretmen-öğrenci arasındaki iletişimi ve öğrenci doyumunu etkileyen unsurların belirlenmesi ve bu yönde farkındalığın artırılması, eğitim ortamlarının daha verimli hale getirilmesi hususunda gereklilik arz etmektedir. Bu amaçla öğrenci doyumunu ve öğrenci-öğretmen arasındaki iletişimi etkileyen faktörlerin ele alındığı bu çalışmada İstanbul ili Beşiktaş ilçesinde farklı lise türlerinden eğitimine devam eden 1063 öğrenciyle anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre Anadolu Liselerinde öğrenim gören ve genel popülasyonda 11. sınıfa devam eden öğrencilerin doyumunun diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İletişim, sosyo-psikolojik doyum, eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi

ABSTRACT: Student satisfaction is defined as the happiness and satisfaction of the students as a result of the evaluation of the services provided by the educational institution. During the adolescence period when the developmental crises are intense, the effective communication between the students and the teachers and the satisfaction of the student about the educational environment is important for the realization of educational objectives. For this reason, it is necessary to determine the factors affecting the teacher-student communication and the factors affecting student satisfaction and to increase the awareness in this way, in order to make the educational environments more productive. In this study where the factors affecting student satisfaction and student-teacher communication were discussed, a questionnaire was applied with 1063 students attending different high school types in the province of Beşiktaş in Istanbul and the students who were educated in the Anatolian High Schools in terms of the obtained data, were found to be higher than the other groups.

* Dr, Milli Eğitim Bakanlığı, dronder50@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6361-5913.

Key Words: Communication, socio-psychological satisfaction, educational psychology, educational sociology

1. GİRİŞ

Günümüzde yaşanan hızlı değişimler buna bağlı olarak ortaya çıkan farklı sonuçlar mevcut sistemlerde de değişime gidilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu değişim süreçlerinin temelinde eğitim sistemleri ve yaklaşımları söz konusu değişime hem zemin oluşturan ve hem de bu değişime ayak uydurmak durumunda kalan taraf olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim sisteminde meydana gelen değişimlerin en önemlisi öğrenci merkezli bir yapıya geçilmesi ile gerçekleşmiştir. Geçmiş yıllarda kurumları merkeze koyan eğitim yaklaşımları; bireysel farklılıklara yönelik algıların artmasıyla; bireysel -yani öğrenci merkezli- bir yaklaşıma dönüşmüştür. Öğrenciyi merkeze alan bu eğitim yaklaşımında öğrencinin duyguları, düşünceleri ve değerleri önem kazanmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmalar kapsamında öğrencilerin psikolojik durumlarını, motivasyonlarını ve başarı düzeylerini etkileyen öğrenci doyumunu kavramı da önemli hale gelmiştir.

Doyum kelimesi, en basit anlamıyla, “beklentilerin ve isteklerin karşılanması”, “eldekenden hoşnut olma durumu” olarak tanımlanmaktadır (Çam, 2007). Öğrenci doyumunu ise eğitim ortamındaki deneyimlerin öğrenciler tarafından nasıl algılandığı ile ilgilidir (Öztaban ve Saticı, 2015). Bir diğer ifadeyle öğrenci doyumunu eğitim kurumunun sağladığı hizmetlerin öğrenciler tarafından değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonucunda öğrencilerin ulaştıkları mutluluk ve tatmin duygusu olarak belirtilebilir (Wiers-Jenssen, Stensaker ve Groggaard, 2002). Ayrıca, doyum düzeyinin öğrencilerin hem fiziksel hem de psikolojik sağlıklarını etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Aldemir ve Gülcan (2004). benzer bir şekilde çalışmalarında doyumsuzluğun strese neden olduğunu; psikolojik ve psikosomatik rahatsızlıkları tetiklediğinin altını çizmiştir. Elliott ve Shin (2002) ise öğrenci doyumunun öğrencilerin motivasyon ve bellek becerilerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Aynı çalışmada, öğrencilerin mutlu ve dolayısıyla daha başarılı olabilmelerini sağlamak amacıyla okullar tarafından öğrenci doyumlarının sağlanması gerektiği de belirtilmiştir. Öğrenci doyumunu üzerine yapılan diğer çalışmalarda ise, öğrencilerin eğitim programlarına yönelik ihtiyaç ve beklentilerine ilişkin doyumlarının onların sosyal ve akademik açıdan gelişmelerine imkân tanıyacağı (Ulyatt, 2003), okulların öğrenci doyumuna odaklanarak öğrencilerin okuldan ayrılmalarını azaltacağı (Astin, 1993) ifade edilmiştir.

Öğrencilerin okula yönelik algı ve değerlendirmelerini kapsamakla birlikte bu kavram genel olarak yaşam doyumuna dayanmaktadır. Çünkü öğrencilerin okula ilişkin olumlu algı ve değerlendirmeleri onların genel olarak yaşam doyum

düzeylerinin artmasına da neden olmaktadır (Büyükşahin Çevik, Yavuz ve Güzel Yüce, 2016). Ancak özellikle lise düzeyindeki öğrencilerin okul doyumunu etkileyen faktörler araştırılırken sadece eğitim programları ile öğretim metotlarına ve eğitim ortamının fiziksel özelliklerine odaklanılmamalıdır. Öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde kendilerini nasıl konumlandığı, eğitim ortamına yönelik algıları da üzerinde durulması gereken önemli konulardır. Bu sorunların yanı sıra öğrencilerin kişisel ya da ailevi özelliklerinden gelen dinamiklerin öğrencinin eğitim ortamındaki algılarını şekillendirdiği de bir gerçektir. Bu nedenle tüm bu dinamiklerin de birlikte ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Problemlerden bir diğeri ise öğrencilerin pedagojik açıdan öğretmenleriyle olan davranış problemleri, iletişim güçlükleri ve doyum problemleridir. Özellikle ortaöğretim döneminde bu tür sorunların daha sık yaşandığı gözlemlenmiş olup araştırma kapsamında evren ve örneklem belirlenirken lise dönemindeki öğrenciler bu gerekçe ile seçilmiştir.

Yaşam evresinin belki de en zor evresi olan ergenlik döneminde gençler fiziksel ve ruhsal olarak pek çok değişiklik yaşamaktadır. Bu zorlu süreçte gençlerin yakın çevrelerindeki insanlarla olan ilişkileri oldukça önemli bir hale gelmekte; özellikle anne-baba, arkadaş ve öğretmenlerle olan ilişkiler onları derinden etkilemektedir. Çünkü ergenlik döneminde kişilerin maddi ve manevi ihtiyaçları artarken bu ihtiyaçların karşılanması beklentisi de oldukça önemli bir hale gelmektedir. Bu nedenle gençlerin yakınları tarafından saygı görme, sevilme ve anlaşılma istekleri de artmakta ve bu nedenle de söz konusu kişilerle olan ilişkisi ve onların desteğini almaları önemli hale gelmektedir (Arslan, 2018). Ancak gençlerin okulda geçirdikleri sürenin fazla olması nedeniyle eğitim nedeniyle eğitim kurumlarındaki ortam, okuldaki arkadaşları ve öğretmenleri ile olan ilişkileri daha önemli olduğu düşünülmektedir.

Bazı çalışmalarda öğretmenlerin hangi türden davranışlarının ergenlerin okul doyumunu ve dolayısıyla genel yaşam doyumunu arttırmada olumlu etkisi olduğu araştırılmıştır (Arslan, 2018; Büyükşahin Çevik, Yavuz ve Güzel Yüce, 2016; Sakız, 2016; Dilekman, 2008; Hillian, 2008). Özellikle işbirliğine dayanan öğretme stratejilerini benimsemiş olan, öğrencilere nasıl iyi bir ebeveyn olunacağını gösteren ve öğrencinin yaşına uygun olarak duygusal ve sosyal açıdan destekleyici tutumları olan öğretmen davranışlarının okul doyumunun artmasına neden olmaktadır (Büyükşahin Çevik, Yavuz ve Güzel Yüce, 2016). Ayrıca öğrencilerini önemsenen, onlara saygı duyulan ve onları övmekten kaçınmayan öğretmenlerin bu türden davranışlarının öğrencilerin okula bağlılığını arttırdığı da bir gerçektir (Hillian, 2008).

Dolayısıyla Anne-baba ilişkileri olumlu olan, arkadaşları tarafından sevilip onaylanan ve öğretmenleri tarafından desteklenen ergenlerin çevresiyle iyi ilişkileri

olmayan ergenlerden sosyal ve psikolojik yönden daha sağlıklı olacakları bir gerçektir. Bu durum beraberinde okul yaşamından üst düzeyde doyum almalarına neden olacaktır. Okul doyumunun beraberinde yaşam doyumunu da getirmesiyle böylece genç bireylerde genel bir ruhsal iyileşme oluşması beklenmektedir. Bu nedenle, gençler için okul ortamında öğretmenleri ile olan ilişkilerini ele alan çalışmaların yapılmasının önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin öğretmenleri ile olan ilişkilerinin dışında öğrenci doyumunda dikkate alınması gereken bazı öğrenci özellikleri de vardır. Bunlar öğrencilerin doğasına ilişkin özelliklerdir ve bu özellikler öğrencilerin okul doyumunu fazlasıyla etkilemektedir. Trudeau'nun (1999) aktardığına göre, Stage ve Rushin (1993) öğrencilerin yeteneklerinin, sosyo ekonomik durumlarının ve deneyimlerinin yükseköğrenime devam etmek için zemin hazırladığını ve bunun daha sonra kurumdan doyum sağlamaya veya doyumsuzluğa dönüştüğünü belirtmektedir. Görüldüğü gibi okul doyumunu sosyo-ekonomik geçmiş gibi öğrenci özellikleri tarafından etkilenmektedir (Trudeau, 1999).

Ortaöğretim kurumlarının kuruluş amaçlarına uygun olarak, beklenen fonksiyonu yerine getirebilmesi ve arzulanan seviyede olması; öğretmen ve öğrenciler arasındaki uyumsuzluğun engellenmesine ve iletişim problemlerinin farkına varılmasına bağlıdır. Belirtilen bu dinamikler ve nedenler çerçevesinde, bu çalışmada, öğrenci doyumunu ve öğrenci-öğretmen arasındaki iletişimin öğrenci özellikleri ile ilişkisi ortaya çıkarılacaktır. Çalışmanın amacı lise düzeyinde öğrenim gören gençler için önemli bir sorun olan sosyal ve psikolojik okul doyumunu belirleyen öğrenci ve öğretmen ilişkisine öğrenci özelliklerinin etkisini ortaya çıkarabilmektir. Bu amaç doğrultusunda İstanbul ili Beşiktaş ilçesinde öğrenim gören lise düzeyindeki öğrencilerle yapılan bu çalışmada aşağıda yer alan alt problemlere cevap aranmaya çalışılmıştır.

1. Lise öğrencilerinin öğrenci-öğretmen arasındaki iletişim güçlükleri ile doyum algıları

- a) cinsiyete
- b) sınıf düzeyine
- c) anne eğitim düzeyine
- d) baba eğitim düzeyine
- e) ailelerinin gelir düzeyine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmakta

mıdır?

2. Lise öğrencilerinin öğrenci-öğretmen arasındaki iletişim güçlükleri ile doyum algıları arasında nasıl bir ilişki vardır?

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Metodu

Bu çalışma tarama modelinde tasarlanmıştır. Bu tür araştırmalar ile var olan durum belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Beşiktaş ilçesinde yer alan farklı türlerdeki resmi liselerde eğitim-öğretime devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada Beşiktaş ilçesinin seçilmesinin nedeni merkezi bir konuma sahip olmasıdır. İstanbul'un birçok farklı ilçesinden gelen öğrencilerin eğitim öğretim gördüğü Beşiktaş ilçesinin araştırma bulgularının genellenebilirliğinin yüksek olmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Beşiktaş ilçesinde Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi olmak üzere toplam 18 resmi lise bulunmaktadır. 2018-2019 öğretim yılı itibarıyla bu liselerde 6413'ü kız öğrenci ve 5318'i erkek öğrenci olmak üzere toplam 11731 öğrenci eğitim-öğretime devam etmektedir. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde ise tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmış ve araştırma evrenini temsil edeceği düşünülen örneklem sayısına ulaşılmıştır. Örneklem grubu okullar, okul türleri göz önünde bulundurularak seçilmiştir. Bu doğrultuda, 427'si kız öğrenci ve 626'sı ise erkek öğrenciden oluşan 1063 öğrenci çalışmada katılımcı olarak yer almıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan anket araştırmacı tarafından hazırlanmış olup üç bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümü öğrencilerin sosyal ve kişisel özelliklerini ifade eden sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise öğrenci öğretmen ilişkisini değerlendirmek amacıyla davranış ve iletişim ile ilgili sorular yer almaktadır. Son bölümü ise, öğrencilerin sosyal ve psikolojik doyum problemlerini belirlemek amacıyla doyum ile ilgili sorular sorulmuştur. Anket formunun birinci bölümünde 18 soru, ikinci bölümünde 28 soru, üçüncü bölümünde ise 18 soru olmak üzere toplam 64 soru bulunmaktadır.

Bu çalışmada ölçeklerin güvenilirlikleri için Cronbach's Alpha değerleri .90 ve .91 olarak hesaplanmış ve bu değerlerin "yüksek güvenilirlik" (Tavşancıl, 2005) grubunda yer aldığı belirlenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Anket, 2017-2018 öğretim yılı Nisan-Mayıs aylarında İstanbul ili Beşiktaş ilçesindeki Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam-Hatip Liselerinde öğrenim gören; hazırlık sınıfı, 9, 10, 11 ve 12. Sınıflardaki 1063 kişilik öğrenci grubuna araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Anket uygulaması öncesinde öğrencilerin velilerinden onay alınmış, uygulama sırasında ise öğrencilerin birbirlerini etkilememeleri ve öğretmenlerin müdahale etmemeleri konusunda gereken titizlik ve hassasiyet gösterilmeye çalışılmıştır.

Araştırmacı uygulama sırasında, öğrencilere araştırmanın bilimsel bir amaç taşıdığını ifade etmiş ve bu nedenle anket formuna isim yazılmaması gerektiğini, anket formlarında yer alan bilgilerin araştırmacı dışında kimse ile doğrudan paylaşılmayacağını açıklamış ve öğrencilerden kendileri için en uygun olan seçeneği samimiyetle işaretlemelerini istemiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Ankette bulunan her bir faktöre ilişkin verilerin normal dağılım analizi yapılmıştır. Örneklem sayısı büyük olduğu için bu işlem çarpıklık ve basıklık değerleri incelenerek yapılmıştır. Skewness ve Kurtosis katsayıları incelendiğinde anket verilerinin her bir boyutta homojen olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun sonucunda cinsiyet değişkeni için analizlerde t testi, diğer analizlerde tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analizler için SPSS 17 paket programı kullanılmıştır.

4. BULGULAR ve YORUM

Çalışmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular bu bölümde sunulmuştur.

4.1. Lise Öğrencilerinin Öğrenci-Öğretmen Arasındaki İletişim Güçlükleri İle Doyum Algıları Cinsiyete Göre Anlamlı Bir Biçimde Farklaşmakta Mıdır?

Katılımcıların öğretmenleri ile iletişim düzeylerine ilişkin algıları ve doyuma ilişkin yargıları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına ait sonuçlar Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Cinsiyet Açısından Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	Frekans	Ortalama	Std. Sapma	Sd	t
İletişim	Kız	636	2,44	,58	1061	1,43*
	Erkek	427	2,39	,59		
Doyum	Kız	636	2,34	,43	1061	2,07
	Erkek	427	2,28	,44		

*p<.05

Tablo 1’e göre, her iki boyutta da kız öğrencilerin ortalamalarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Doyum boyutuna ait t testi sonucuna göre öğrencilerin doyum konusunda ortalamaları arasında cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin lehine düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

4.2. Lise Öğrencilerinin Öğrenci-Öğretmen Arasındaki İletişim Güçlükleri İle Doyum Algıları Sınıf Düzeyine Göre Anlamlı Bir Biçimde Farklaşmakta Mıdır?

Katılımcıların öğretmenleri ile iletişim düzeylerine ilişkin algıları ve doyumuna ilişkin yargılarının sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığına ait sonuçlar Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Sınıf Düzeyleri Açısından Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Sınıf	N	X	SS	F	Farkın Kaynağı
İletişim	Hazırlık	48	2,25	,56	1,73	
	9. Sınıf	268	2,40	,52		
	10. Sınıf	241	2,43	,61		
	11. Sınıf	258	2,48	,58		
	12. Sınıf	248	2,43	,64		
	Toplam	1063	2,42	,59		
Doyum	Hazırlık	48	2,19	,37	4,87*	11>9
	9. Sınıf	268	2,23	,44		
	10. Sınıf	241	2,34	,48		
	11. Sınıf	258	2,36	,37		
	12. Sınıf	248	2,35	,45		
	Toplam	1063	2,312z	,47		

*p<.05

Tablo 2’ye göre her iki alt boyutta da 11.sınıf öğrencilerinin ortalama puanları daha yüksektir. Bu sınıfların ortalamalarının daha yüksek olmalarının en önemli sebebinin okula aidiyet hissini en yüksek olduğu dönem olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğrenciler lise öğreniminin ilk yıllarında okul yöneticileri, öğretmen ve öğrenciler ile yeni karşılaşmakta ve alışmakta, lise öğreniminin son yılında ise üniversiteye hazırlanmaları sebebiyle okula yönelik iletişim ve doyum beklentilerinin geri planda olabileceği öngörülmektedir. Okul iklimi içerisindeki iletişim ve doyumla yönelik beklentilerin artması, 11. sınıfta en yüksek düzeyde olması ile doğru orantılıdır. İletişim ve doyumla yönelik en düşük ortalamaların ise, hazırlık sınıfı öğrencileri arasında olduğu görülmektedir. Beşiktaş ilçesindeki resmi liselerde iki adet hazırlık sınıfı bulunmaktadır. Bu sebeple örnekleme dâhil edilen öğrenci sayıları ve ilk yıllardaki öğrencilerin konuya yönelik olan farkındalık düzeyleri göz önüne alındığında bu sonuç beklentileri karşılamaktadır. Tablo 2’ye bakıldığında doyum boyutunda öğrencilerin verdikleri yanıtların ortalamalarında sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Farklılığın kaynağına ilişkin olarak yapılan Tukey ve LSD çoklu

karşılaştırma testlerinin her ikisinde ise farklılığın 9. sınıflardan kaynaklandığı görülmüştür.

4.3. Lise Öğrencilerinin Öğrenci-Öğretmen Arasındaki İletişim Güçlükleri İle Doyum Algıları Anne Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Bir Biçimde Farklaşmakta Mıdır?

Katılımcıların öğretmenleri ile iletişim düzeylerine ilişkin algıları ve doyum konusundaki yargılara katılma düzeyleri ortalamalarının annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımı Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Katılımcıların annelerinin eğitim durumu	N	X	SS	F
İletişim	Okur-yazar değil	13	2,29	,49	,71
	Okur - yazar	24	2,43	,59	
	İlkokul Mezunu	242	2,48	,62	
	Ortaokul Mezunu	216	2,41	,62	
	Lise Mezunu	325	2,40	,55	
	Üniversite ve üzeri	243	2,40	,57	
	Toplam	1063	2,42	,59	
Doyum	Okur-yazar değil	13	2,28	,46	1,13
	Okur - yazar	24	2,27	,44	
	İlkokul Mezunu	242	2,35	,43	
	Ortaokul Mezunu	216	2,33	,45	
	Lise Mezunu	325	2,27	,43	
	Üniversite ve üzeri	243	2,32	,43	
	Toplam	1063	2,31	,44	

Tablo 3'e göre, annesi ilkököl mezunu olan 242 katılımcının hem iletişim algısı (2,48) hem de doyum (2,34) boyutlarındaki ortalamalarının diğer gruplarla karşılaştırıldığında en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Tablo 3'te verilen analiz sonuçlarına bakıldığında her iki değişken için annelerinin tahsil durumlarına göre anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

4.4. Lise Öğrencilerinin Öğrenci-Öğretmen Arasındaki İletişim Güçlükleri İle Doyum Algıları Baba Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Bir Biçimde Farklaşmakta Mıdır?

Katılımcıların öğretmenleri ile iletişim düzeylerine ilişkin algıları ve doyum konusundaki yargılara katılma düzeyleri ortalamalarının babalarının eğitim durumlarına göre dağılımı Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Katılımcıların babalarının eğitim durumu	N	X	SS	F
İletişim	Okur-yazar değil	7	2,36	,59	,51
	Okur - yazar	17	2,51	,67	
	İlkokul Mezunu	179	2,47	,57	
	Ortaokul Mezunu	203	2,43	,62	
	Lise Mezunu	338	2,40	,58	
	Üniversite ve üzeri	319	2,41	,57	
	Toplam	1063	2,42	,58	
Doyum	Okur-yazar değil	7	2,25	,34	,92
	Okur - yazar	17	2,21	,54	
	İlkokul Mezunu	179	2,35	,42	
	Ortaokul Mezunu	203	2,33	,44	
	Lise Mezunu	338	2,28	,44	
	Üniversite ve üzeri	319	2,31	,44	
	Toplam	1063	2,31	,44	

Tablo 4'e göre; babası okur-yazar olan 17 katılımcının iletişim konusundaki algılarının ortalaması 2,51'dir. Bununla birlikte, doyum boyutuna baktığımızda babası ilkokul mezunu olan 179 katılımcının doyum algılarının ortalamasının 2,35 olduğu görülmektedir. Tablo 4'te verilen analiz sonuçlarına baktığımızda öğrencilerin verdikleri yanıtların ortalamalarının babalarının tahsil durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

4.5. Lise Öğrencilerinin Öğrenci-Öğretmen Arasındaki İletişim Güçlükleri İle Doyum Algıları Ailelerinin Gelir Düzeyine Göre Anlamlı Bir Biçimde Farklaşmakta Mıdır?

Katılımcıların öğretmenleri ile iletişim düzeylerine ilişkin algıları ve doyum konusundaki yargılara katılma düzeyleri ortalamalarının ailelerinin gelir durumuna göre dağılımı Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5: Katılımcıların Ailelerinin Gelir Durumuna Göre Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Katılımcıların ailelerinin gelir durumu	N	X	SS	F
İletişim	Üst	83	2,35	,58	,74
	Orta	959	2,43	,59	
	Alt	21	2,48	,63	
	Toplam	1063	2,42	,59	

	Üst	83	2,28	,513	
Doyum	Orta	959	2,31	,43	1,13
	Alt	21	2,44	,521	
	Toplam	1063	2,31	,44	

Tablo 5'te göre, gelir seviyesi orta düzeyde olan 959 katılımcının iletişim konusundaki algılarının ortalaması 2,42 iken gelir seviyesi alt grupta olan 21 kişinin iletişim algısının ortalamasının 2,48 olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte doyum boyutundaki ortalamalara baktığımızda gelir seviyesi orta düzeyde olan 959 katılımcının doyum konusundaki algılarının ortalamasının 2,31 olduğu görülmektedir. Gelir seviyesi alt grupta olan 21 kişinin ise doyum algısının ortalamasının 2,44 olduğu ve diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre gelir seviyesi alt gruplarda olan katılımcıların hem iletişim hem de doyum algılarının yüksek olduğu, üst ve orta gruba göre beklentilerinin karşılandığı söylenebilmektedir. Tablo 5'te verilen analiz sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin verdikleri yanıtların ortalamaları ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.6. Katılımcıların Öğretmenleriyle İletişimleri Üzerine Algıları ile Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki Analizi

İki değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Katılımcıların İletişim ve Doyum Algıları Arasındaki İlişki

		Doyum	İletişim
İletişim	Pearson Katsayısı	,56*	
	p	,000	
	N	1063	
Doyum	Pearson Katsayısı		,56*
	p		,000
	N		1063

*p<.05

Tablo 6'ya göre katılımcıların öğretmenleriyle iletişimleri üzerine algıları ile doyum düzeyleri arasında, pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. İki değişken arasında ($r^2=0,56*0,56$) %31,40 oranında açıklanabilir bir varyans vardır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Öğrenciler ile öğretmenler arasındaki iletişim sorunlarını ve öğrencilerin sosyal ve psikolojik açıdan doyum problemlerinin incelenmesini ve konuya ilişkin farkındalık yaratılmasının amaçlandığı bu araştırmanın sonucunda, katılımcı öğrencilerin öğretmenleri ile olan iletişim düzeylerine ilişkin algılarının ve sosyal ve psikolojik doyum konusundaki yargılara katılma düzeylerinin erkeklere göre kız

öğrencilerde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan araştırma ile tutarlı olarak diğer araştırma sonuçlarının birçoğu kadınların erkeklerden daha iyi iletişim becerisine sahip olduğuna işaret etmektedir (Çetinkaya, 2011; Gölönü ve Karcı, 2010; Görür, 2001; Reed, McLeod ve McAllister, 1999).

Cinsiyet değişkenine ilişkin analizlerin yanı sıra öğrencilerin sınıf düzeylerine göre gerçekleştirilen analizlerde iletişim algıları arasında anlamlı farklılıklar bulunmazken, doyum algısında 11. sınıflar ile 9. Sınıflar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. 9. Sınıf öğrencileri lise öğreniminin ilk yıllarında olup; okul yöneticileri, öğretmen ve öğrenciler ile yeni karşılaşmaktadırlar. Yapılan çalışmalarda yaşça ve dolayısıyla üst sınıflardaki öğrencilerin doyum düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (Astin, 1993, Borden, 1994; Wince ve Borden, 1995). 11. Sınıf öğrencilerinin yaşlarının genel olarak yüksek olması ve okulda daha çok vakit geçirmiş olmaları doyumun farklılaşmasına sebep olmuş olabilir. Öte yandan 11. Sınıflarda ülke çapında uygulanan üniversite sınavlarına ilişkin sınav kaygısını olmaması da doyumun 12. Sınıflardan yüksek olmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

Cüceloğlu (1997) ve Dökmen (2002), etkili iletişim kuramamanın nedenini aile içi iletişimde yaşanan sorunlar olarak göstermektedirler. Çalışmalara göre, aile çocuğa iletişim konusunda geri bildirim sağlayan bir kaynak olarak işlev görmektedir. Alan yazında yer alan bu bilgilere karşılık, söz konusu çalışmada elde edilen sonuçlardan bir diğerinin aile ile ilgili faktörlerin iletişim becerisi ve iletişim algısında etkili olmadığı yönünde olması dikkat çekmektedir. Farklılaşma olmamasının nedeninin çalışmada aile içi iletişim şeklinden ziyade demografik bilgiler üzerinde durulmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öte yandan doyum değişkeninde de anlamlı bir fark bulunmamıştır. Pattama (2003)'ya göre ailenin sosyo-ekonomik düzeyini belirlemede önemli unsur olan ebeveynlerin eğitim düzeyi okul doyumunu belirleme konusunda tek başına yeterli olmamaktadır. Ona göre eğitim düzeyi yüksek aileler bazen iletişimi ile çocuklarının okulunu destekleyerek okul doyumuna katkı sağlarken; bazı aileler daha çok baskıya sebep olarak okul doyumunun azalmasına neden olabilmektedirler.

Çalışmanın bir diğer sonucu da iletişim ile doyum arasında bir ilişkinin orta düzeyde ortaya konmasıdır. Okulun işlevlerinin temel yürütücüsü ve eğitim programlarının esas uygulayıcı olan öğretmenler ile öğrencilerin iletişimlerinin yüksek olmasının öğrencilerin doyumlarını da arttıracığı düşünülmektedir.

Bu bağlamda, çalışmadan elde edilen sonuçlar bağlamında ebeveynlerle ilgili özelliklerin daha net bir şekilde belirlenmesi açısından aile içi iletişimi ölçen ölçeklerle birlikte araştırmaların yapılması önerilmektedir. Ayrıca çalışmanın

yükseköğrenim seviyesindeki öğrenciler üzerinde yapılabileceği düşünülmektedir. Böylece doyum ve iletişim düzeylerinin yaş gruplarına göre farklılıkların ortaya koyulabileceğine öngörülmektedir. Öğrenciden elde edilen bu bilgilerin yanı sıra öğretmen ve yöneticilerden de veri toplayarak bir karşılaştırma çalışmasının yapılabileceği düşünülmektedir. Mevcut çalışmanın iletişim algısı ve iletişim doyumunu arasındaki fark ve ilişkiyi vurgulaması açısından literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aldemir, C. ve Gülcan, Y. (2004). Student satisfaction in higher education: A Turkish case. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 16(2). 109-122. 10.1787/17269822
- Arslan, A. (2018). Ortaokul öğretmenlerinin öğrencilerin ergenlik problemlerine ilişkin kullandıkları çözüm stratejileri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*.(37). 57-84
- Astin, A.W. (1993). *What matters in college: Four critical years revisited*. San Francisco: Jossey-Bass Higher and Adult Education.
- Borden, V. M. (1994). Segmenting Student Markets with a Student Satisfaction and Priorities Survey. AIR 1994 Annual Forum Paper.
- Büyükşahin Çevik, G., Yavuz G. ve Güzel Yüce S. (2016). Ergenlerin okul yaşam kalitesi ile yaşam doyumunun problem çözme ve sosyal destekle ilişkisi: Afgan-Özbekleri ile yapılan bir yapısal eşitlik modeli çalışması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43). 1405-1417.
- Cüceloğlu, D. (1997). *İçimizdeki çocuk*. (15. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çam, M. (2007). *Ortaöğretim kurumlarında öğrenci doyumunu: Ankara Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2). 567-576.
- Dilekmen, M., (2008). Etkili öğretim için etkili öğretmenlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2). 213-221.
- Dökmen, Ü. (2002). *İletişim çatışmaları ve empati* (20. Basım). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Elliot, K. M. and Shin, D. (2002). Student satisfaction: An alternative approach to assessing this important concept. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 24(2). 197-209.
- Gölönü, S. ve Karcı, Y. (2010). İletişim meslek lisesi öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin incelenmesi (Ankara il örneği). *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (31). 123-140

- Görür, D. (2001). *Lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Hallilan M. T. (2008). Teacher influences on students' attachment to school. *Sociology of Education*, 81(3). 271-283. 10.1177/003804070808100303
- Öztaban A. ve Satici, A.F. (2015). Bilişim teknolojik alanında eğitim gören ortaöğretim öğrencileri doyum ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 4(1). 1-7.
- Pattama, R. (2003). Student Satisfaction in Thai Private Vocational Schools. Doctorate Dissertation. Department of Educational Administration and Foundations Illinois State University
- Reed, V. A., McLeod, K., ve McAllister, L. (1999). Importance of selected communication skills for talking with peers and teachers: Adolescent' opinions. *Language, Speech and Hearing Services in Schools*, 30(1). 32-49. 10.1044/0161-1461.3001.32
- Sakız, G., (2016). Effective teaching and improving teacher quality *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 9(2). 214-244. 105578/keg.10451.
- Stage F. ve Rushin P. W., (1993). A combined model of student predisposition to college and persistence in college. *Journal of College Student Development*, 34(4). 276-281.
- Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Trudeau, C. S. (1999). *A Study of Overall Student Satisfaction and The Factors Influencing Satisfaction At A Midwestern Church Related College*. Doctorate Dissertation. Education in the Department of Higher Education Indiana University
- Ulyatt, D. (2003). Satisfaction of students and administrators toward support systems in online degree programs: A case study. Doctorate Dissertation. New Jersey: Seton Hall University.
- Wince, M. H., & Borden, V. M. (1995). When Does Student Satisfaction Matter? AIR 1995 Annual Forum Paper.
- Wiers-Jenssen, J., Stensaker, B. ve Groggaard, J.B. (2002). Student satisfaction: Towards an empirical deconstruction of the concept. *Quality in Higher Education*, 8 (2). 183-195.
- Wang M., and Holcombe, R. (2010). Adolescents' perceptions of school environment, engagement and academic achievement in middle school. *American Educational Research Journal*, 47. 633-662.

